

А. В. Мокрий, Л. М. Чепурда

Черкаський державний технологічний університет

АНАЛІЗ СТАНУ ТА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану та тенденцій розвитку підприємств готельного господарства України. Проведено аналіз останніх досліджень і публікацій, які стосуються тенденцій розвитку вітчизняних готельних підприємств. Виявлено, що у переважній більшості існуючих праць досліджується період до 2022 року. У зв'язку з цим невирішеною залишається проблема оцінки показників діяльності підприємств готельної сфери в умовах повномасштабної війни. Основною метою дослідження є аналіз стану та тенденцій розвитку підприємств готельного господарства України в умовах війни. Для досягнення мети було досліджено статистичні дані Державного агентства розвитку туризму України, що стосуються податкових надходжень від туристичної галузі по областях протягом 2021–2023 років. У зв'язку зі значним знеціненням гривні протягом вказаного періоду, здійснено розрахунок грошових показників у доларах США. Для розрахунку використовується офіційний середній курс гривні щодо іноземних валют за відповідний рік, встановлений Національним банком України. На основі отриманих даних розраховано динаміку зміни податкових надходжень відносно попередніх років для кожної області. Отримані результати показують загальне скорочення на 41,3 % суми податків, сплачених підприємствами туристичної галузі у 2022 році. Виключенням стали Київська та західні області, де спостерігалось зростання надходжень до державного бюджету. У 2023 році позитивна динаміка відносно 2022 року спостерігається у більшості областей, що свідчить про адаптацію підприємств, що залишилися, до викликів сьогодення. Проведене дослідження дозволяє визначити основні тенденції розвитку вітчизняних готельних підприємств: посилення заходів безпеки; інвестиції у підвищення автономності; зосередження підприємств галузі на внутрішньому туризмі; зміну географії туризму; зміну цільової аудиторії готельних підприємств. Розуміння сучасних тенденцій життєво важливо для підприємств, щоб ефективно планувати свій розвиток. Результати дослідження можуть бути корисними для працівників сфери туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів тощо.

Ключові слова: готельні підприємства, колективні засоби розміщення, аналіз, статистичні показники, сучасний стан, тенденції розвитку.

Постановка проблеми. Готельний бізнес в Україні стикається з численними викликами, включаючи політичну нестабільність, економічну невизначеність і потребу в модернізації. Війна з Росією та регулярні атаки цивільних об'єктів створили атмосферу невизначеності та ризику, що негативно впливає на всі сфери діяльності людей. В умовах, що склалися, першочерговим завданням готельних підприємств є забезпечення фізичної безпеки персоналу та гостей. Крім того, в умовах відключень світла необхідно забезпечувати безперебійне живлення критичних систем готелю. Розуміння викликів та визначення потенційних рішень має вирішальне значення для сталого розвитку готельної індустрії в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку готельних підприємств в Україні висвітлюються у працях вітчизняних учених. Дослідження Ю. А. Шевчук [1] показує основні тенденції розвитку готельного бізнесу. У роботі О. М. Олійник, Н. Л. Сапельнікової, О. Г. Тонких [2] досліджуються проблеми і перспективи розвитку підприємств готельно-ресторанної сфери. У роботі О. І. Юдіної, М. В. Корнеєва та ін. [3] досліджується динаміка розвитку готельних послуг в Україні протягом 2016–2022 років. Дослідження показують негативні тенденції в розвитку підприємств готельного бізнесу, починаючи з 2020 року.

Проте, у більшості публікацій досліджуються дані за період до 2022 року. У зв'язку з цим, невирішеним

залишається питання оцінки показників діяльності підприємств готельної сфери в умовах повномасштабної війни.

Метою статті є аналіз стану та тенденцій розвитку підприємств готельного господарства України в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Готельний бізнес в Україні характеризується великою кількістю різноманітності підприємств, від розкішних готелів до невеликих сімейних закладів. Незважаючи на багату культурну та історичну спадщину, на сьогоднішній день туристичний сектор стикається з численними викликами. У зв'язку з повномасштабною війною та окупацією значної частини території України, у 2022 році значно зменшилась кількість колективних закладів розміщення, туристичних операторів та турагентів [4]. Відповідно, зменшилась кількість зайнятих осіб, обсяг реалізації послуг та інвестицій у сектор туризму (табл. 1). У зв'язку зі значним знеціненням гривні протягом 2022–2023 років, грошові показники наведені у доларах США. Для розрахунку використовується офіційний середній курс гривні щодо іноземних валют за відповідний рік, встановлений Національним банком України [5].

З таблиці видно, що у 2022 році обсяг реалізації послуг вітчизняних туристичних операторів та турагентів впав на 83,1 % при скороченні кількості зайнятих осіб

Таблиця 1 – Порівняння основних показників у секторі туризму

Показник	2021	2022	2022 / 2021
Кількість суб'єктів господарювання, од.			
Колективні заклади розміщування (КЗР)	8 127	6 275	0,772
Туроператори	1 141	716	0,628
Турагенти	8 751	6 761	0,773
Кількість зайнятих, осіб			
Розміщення відвідувачів у КЗР	38 269	27 934	0,73
У туроператорах, турагентах і закладах з надання послуг бронювання	20 036	13 918	0,695
Обсяг реалізації в секторі туризму, млрд USD			
Всього	12,56	5,36	0,427
КЗР	7,1	3,69	0,52
Туроператори та турагенти	0,65	0,11	0,169
Інвестиції, млн USD			
У заклади тимчасового розміщування	34,95	24,71	0,707
У діяльність із забезпечення стравами та напоями	63,63	42,81	0,673
У мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	162,08	66,56	0,411

Джерело: розроблено автором за даними [4; 5]

на 30,5 %. Водночас, обсяг реалізації послуг колективних закладів розміщування впав на 48 % при скороченні кількості зайнятих осіб на 27 %. Менші втрати КЗР при співмірному скороченні кількості зайнятих осіб пояснюються тим, що багато закладів розміщування (готелів, хостелів, туристичних баз тощо) переорієнтувалися на прийом внутрішньо переміщених осіб. Біженці від війни створили додатковий попит на тимчасове розміщення в областях, віддалених від лінії фронту.

Триваючі російські напади на цивільні об'єкти створюють значні проблеми для безпечної роботи підприємств готельної індустрії. За даними Державного

агентства розвитку туризму України [6], сума податкових надходжень від туристичної галузі за 2022 рік зменшилась на 30.5 % у гривні та на 41.3 % у доларах США. У 2023 році ситуація незначно покращилася, сума сплачених податків зросла на 20.8 % у гривні, що з урахуванням знецінення національної валюти склало всього +6.8 % у доларах США порівняно з попереднім роком. Детальна інформація по областях наведена у таблиці 2. У таблицю не включено тимчасово окуповані території.

Проаналізувавши дані з таблиці 2, можемо визначити відносні показники для кожної з областей. Для зручності аналізуємо суму в доларах США (табл. 3).

Таблиця 2 – Податкові надходження від туристичної галузі по областях

Область	Податкові надходження по областях, млн					
	2021		2022		2023	
	UAH	USD	UAH	USD	UAH	USD
1	2	3	4	5	6	7
Вінницька	27,4	1	23,9	0,74	29,9	0,82
Волинська	13,3	0,49	11,8	0,36	15,9	0,43
Дніпропетровська	98,4	3,61	69,5	2,15	98,1	2,68
Донецька	59,6	2,18	18,8	0,58	8,8	0,24
Житомирська	14,1	0,52	9	0,28	14,5	0,4
Закарпатська	59,5	2,18	72,4	2,24	94,2	2,58
Запорізька	98,6	3,61	26,2	0,81	15,2	0,42
Івано-Франківська	132	4,84	159,7	4,94	138,8	3,8
Київська	125,4	4,6	163,9	5,07	239	6,54
Кіровоградська	15,2	0,56	10,9	0,34	15,8	0,43
Луганська	9,2	0,34	1,9	0,06	0,5	0,01
Львівська	215,4	7,89	273,8	8,47	345,5	9,45
Миколаївська	45,9	1,68	14,3	0,44	21,7	0,59
Одеська	210,8	7,72	87,6	2,71	98,8	2,7
Полтавська	43,5	1,59	34,6	1,07	45,4	1,24
Рівненська	16,2	0,59	14,1	0,44	20,1	0,55
Сумська	11,4	0,42	7,3	0,23	9,8	0,27
Тернопільська	17,3	0,63	15,1	0,47	19,6	0,54
Харківська	104,8	3,84	38,9	1,2	49,6	1,36
Херсонська	58,7	2,15	10,4	0,32	1,7	0,05

1	2	3	4	5	6	7
Хмельницька	21,4	0,78	22,6	0,7	31,2	0,85
Черкаська	23	0,84	17,4	0,54	20,7	0,57
Чернівецька	18,2	0,67	20,7	0,64	28,8	0,79
Чернігівська	18,6	0,68	11,3	0,35	10,8	0,3
м. Київ	773,9	28,36	415,2	12,84	499,3	13,65
Всього	2231,8	81,78	1551,3	47,97	1873,7	51,24

Джерело: розроблено автором за даними [5; 6]

Таблиця 3 – Податкові надходження відносно попередніх років, USD

Область	2022 / 2021	2023 / 2022	2023 / 2021
Київська	1,102	1,29	1,422
Львівська	1,074	1,116	1,198
Закарпатська	1,028	1,152	1,183
Чернівецька	0,955	1,234	1,179
Хмельницька	0,897	1,214	1,09
Рівненська	0,746	1,25	0,932
Волинська	0,735	1,194	0,878
Тернопільська	0,746	1,149	0,857
Вінницька	0,74	1,108	0,82
Івано-Франківська	1,021	0,769	0,785
Полтавська	0,673	1,159	0,78
Житомирська	0,538	1,429	0,769
Кіровоградська	0,607	1,265	0,768
Дніпропетровська	0,596	1,247	0,742
Черкаська	0,643	1,056	0,679
Сумська	0,548	1,174	0,643
м. Київ	0,453	1,063	0,481
Чернігівська	0,515	0,857	0,441
Харківська	0,313	1,133	0,354
Миколаївська	0,262	1,341	0,351
Одеська	0,351	0,996	0,35
Запорізька	0,224	0,519	0,116
Донецька	0,266	0,414	0,11
Луганська	0,176	0,167	0,029
Херсонська	0,149	0,156	0,023
Всього	0,587	1,068	0,627

Джерело: розроблено автором за даними [5; 6]

Таким чином, станом на кінець 2023 року позитивна динаміка відносно 2021 року спостерігається у Київській (+42,2 %), Львівській (+19,8 %), Закарпатській (+18,3 %), Чернівецькій (+17,9 %) та Хмельницькій (+9 %) областях. Оскільки сума сплачених податків напряму залежить від прибутку підприємства, можна зробити висновок про розвиток туристичного бізнесу в цих регіонах. Водночас найбільший спад спостерігається у Херсонській (-97,7 %), Луганській (-97,1 %), Донецькій (-89 %) та Запорізькій (-88,4 %) областях, що пов'язано з активними бойовими діями.

Результати дозволяють стверджувати, що основним фактором, який сьогодні впливає на розвиток туристичного бізнесу, є географія. У зв'язку з безпековою ситуацією традиційний південний напрямок

наразі відпадає, тому більшою популярністю користуються курорти західних областей. У випадку Київської області піднесення галузі можна пояснити близькістю до столиці: в районах, які не постраждали від бойових дій, жителям Києва можна запропонувати комфортний відпочинок без необхідності далеко їхати.

На сьогоднішній день можна виділити ключові тенденції, які визначають розвиток туризму в Україні:

1. Посилення заходів безпеки.

В умовах війни на перший план виходить проблема фізичної безпеки персоналу та відвідувачів готелю. Готелі мають забезпечити доступ до укриття у випадку загрози атаки. Навчання персоналу протоколам реагування на надзвичайні ситуації також стає стандартною практикою. Ці заходи не тільки захищають гостей, а й допомагають підтримувати репутацію готелю.

2. Підвищення автономності.

Регулярні відключення електроенергії змушують готелі мати автономні джерела електроенергії. Багато закладів інвестують у генератори та зарядні станції, щоб забезпечити безперервне електропостачання для стабільної роботи. Також, наявність власної котельні дозволяє опалювати готель в холодну пору року. Ця тенденція підкреслює адаптивність галузі та прагнення забезпечити безперебійне обслуговування клієнтів.

3. Зосередження на внутрішньому туризмі

Оскільки під час війни кількість іноземних туристів скоротилася майже до нуля, готельні підприємства орієнтуються на задоволення потреб українців. З іншого боку, обмеження виїзду за кордон для чоловіків та закриття повітряного простору України підвищує попит на послуги вітчизняних підприємств сфери туризму в областях, віддалених від зони бойових дій. Зростання попиту сприяє розвитку галузі: багато готелів розширюють асортимент своїх послуг, включаючи оздоровчі програми та пакети медичного туризму, надаючи можливість мандрівникам відпочити від стресу та набратися сил.

4. Зміна географії туризму.

Починаючи з 2022 року, основним туристичним напрямком стала Західна Україна, зокрема, Львівська, Закарпатська та Чернівецька області. Натомість, на півдні зафіксовано спад туристичної активності, що пов'язано з фактором безпеки.

5. Зміна цільової аудиторії.

На сьогоднішній день основними споживачами туристичних послуг стали жінки з дітьми. Номери в

готелях найчастіше бронюють матері або бабусі з дитиною або жінки з подругами, натомість популярність групових турів різко впала. Також, багато туристичних баз переорієнтувалися на розміщення вимушених переселенців, серед яких більшість складають жінки та діти [7].

Вчасне реагування на виклики, адаптація до умов, що склалися, дозволяє готельним підприємствам залишатися на плаву навіть у цей непростий час.

Висновки. В умовах війни готельний бізнес в Україні стикається з численними викликами, найголовнішим з яких є фактор безпеки. Відповідно, розвиток готельних підприємств можливий лише на території,

віддаленій від зони бойових дій. Крім того, для стабільної роботи в умовах блекауту, готелям необхідно впроваджувати автономні системи електроенергії та тепла. Також змінилася цільова аудиторія готелів: через війну іноземці перестали відвідувати Україну, тому основними клієнтами готелів стали внутрішні туристи, переважно жінки з дітьми. Незважаючи на складну ситуацію, готельний бізнес в Україні адаптується до викликів сьогодення. Хоча говорити про відновлення галузі ще зарано, готельні підприємства продовжують працювати, приймати гостей та робити внесок в економіку України.

Список використаних джерел:

1. Шевчук Ю. А. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного бізнесу України: чинники та проблеми. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2020. № 1 (143). С. 41–51. DOI: <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2020.1.4>
2. Олійник О. М., Сапельнікова Н. Л., Тонких О. Г. Сучасні тенденції розвитку ринку готельно-ресторанних послуг. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 2 (236). С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2021-1-236-40-46>
3. Юдіна О. І. та ін. Ринок готельних послуг в Україні: оцінювання сучасного стану та динаміки розвитку. *Системи та технології*. 2023. № 2 (66). С. 140–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6643-2023.2-66.16>
4. Туристичний барометр України. 2021–2021. *Національна туристична організація України*. 2022. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-poster-2021-2022.pdf> (дата звернення: 01.08.2024).
5. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. *Національний банк України*. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates> (дата звернення: 01.08.2024).
6. Динаміка податкових надходжень по областях за 2023 рік. *Державне агентство розвитку туризму України*. 2024. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nahodzen-po-oblastyah-za-2023-rik> (дата звернення: 01.08.2024).
7. Кравцев С. Ринок українського туризму: відновлення галузі у 2024 році. 2024. URL: <https://life.comments.ua/ua/article/travels/rinok-ukrainskogo-turizmu-vidnovlennya-galuzi-u-2024-roci-732519.html> (дата звернення: 01.08.2024).

References:

1. Shevchuk Yu. (2020) Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku hotelnoho biznesu Ukrainy: chynnyky ta problemy [Current state and prospects of hotel development in Ukraine: critical factors and challenges]. *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design Series Economic Sciences*, no. 143 (1), pp. 41–51. DOI: <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2020.1.4>
2. Oliinyk O., Sapelnikova N., & Tonkykh O. (2021) Suchasni tendentsii rozvytku rynku hotelno-restorannykh posluh [Current market development trends hotel and restaurant services]. *Actual Problems of Economics*, no. 1 (236), pp. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2021-1-236-40-46>
3. Yudina O., Korneyev M., Stebliuk N., Razinkova M. & Mishina Ye. (2023) Rynok hotelnykh posluh v Ukraini: otsiniuvannia suchasnoho stanu ta dynamiky rozvytku [Market of hotel services in Ukraine: assessment of the current state and development dynamics]. *Systems and Technologies*, no. 66 (2), pp. 140–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6643-2023.2-66.16>
4. Turystychnyi barometr Ukrainy 2021–2022 [Touristic barometer of Ukraine: 2021–2022]. (2023). *National Tourism Organization of Ukraine*. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-statistics-barometer-poster-2021-2022.pdf>
5. Ofitsijnyj kurs hryvni schodo inozemnykh valiut [Official Exchange Rates]. (2024). *National Bank of Ukraine*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates>
6. Dynamika podatkovykh nahodzen po oblastiakh za 2023 rik [Dynamics of tax revenues by region in 2023]. (2024). Available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nahodzen-po-oblastyah-za-2023-rik>
7. Kravtsev S. (2024) Rynok ukrainskoho turyzmu: vidnovlennia haluzi u 2024 rotsi [Ukrainian tourism market: recovery of the industry in 2024]. Available at: <https://life.comments.ua/ua/article/travels/rinok-ukrainskogo-turizmu-vidnovlennya-galuzi-u-2024-roci-732519.html>

Andrii Mokryi, Larysa Chepurda
Cherkasy State Technological University

ANALYSIS OF THE STATE AND CURRENT DEVELOPMENT TRENDS OF DOMESTIC ENTERPRISES OF THE HOTEL INDUSTRY

The article is devoted to the study of the current state and development trends of Ukrainian enterprises of the hotel industry. An analysis of the latest research and publications related to the development trends of domestic hotel enterprises has been carried out.

It was found that the vast majority of existing works examine the period before 2022. In this regard, the problem of evaluating the performance indicators of hotel enterprises during a full-scale war remains unresolved. The main goal of the study was to analyze the state and development trends of Ukrainian hotel industry enterprises in wartime conditions. To achieve the goal, the statistical data of the State Tourism Development Agency of Ukraine concerning tax revenues from the tourism industry by region during 2021–2023 was studied. Due to significant devaluation of the hryvnia during the specified period, monetary indicators were calculated in US dollars. The official average exchange rate of the hryvnia against foreign currencies for the relevant year, established by the National Bank of Ukraine, is used for the calculation. Based on the received data, the dynamics of changes in tax revenues relative to previous years were calculated for each region. The obtained results show a total reduction by 41.3 % of the amount of taxes paid by tourism industry enterprises in 2022. An increase in revenues to the state budget was only observed in Kyiv and Western regions. In 2023, positive dynamics relative to 2022 were observed in most regions, which indicates the adaptation of the remaining enterprises to nowadays challenges. The conducted research allows us to determine the main trends in the development of domestic hotel enterprises: strengthening of safety measures; investments in autonomy; orientation of industry enterprises on domestic tourism; change in the geography of tourism; change in the target audience of hotel enterprises. Understanding the current trends is vital for hospitality businesses to effectively plan their development. The results of the research can be useful for workers in the field of tourism and hotel and restaurant business, scientists, teachers and students of higher educational institutions etc.

Keywords: hotel enterprises, collective accommodation facilities, analysis, statistical indicators, current state, development trends.

Статтю подано до редакції 07.08.2024